

Wojciech Kalinowski

ICCIH - Międzynarodowe Konferencje Konserwacji Spuścizny Przemysłowej

Ochrona Zabytków 35/3-4 (138-139), 244-245

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

blemowych. Obejmowały szereg szczegółowych zagadnień jak: problemy teoretyczne „archeologii przemysłowej”, muzeografia naukowa i techniczna, dokumentacja zabytków techniki i przemysłu, zagadnienia techniczno-ekonomiczno-społeczne, urbanistyka przemysłowa, ochrona i konserwacja zabytków przemysłowych i inne. Wygłoszono kilkadziesiąt referatów na posiedzeniach grup roboczych, niestety mogły być one wysłuchane jedynie przez niewielkie grono fachowców w grupach roboczych. Przedstawiciele poszczególnych krajów złożyli na piśmie materiały sprawozdawcze (raporty) o postępie prac w latach 1979—1981, które znajdują się w wydawnictwie pokongresowym¹. Uczestnicy polscy wygłosili 4 referaty, które spotkały się z zainteresowaniem i uznaniem.

Na zebraniu plenarnym w dniu 19 września odbyły się wybory kuratorium komitetu (Committee Board), na czele którego stanął prof. John R. Harris z uniwersytetu w Birmingham (na miejsce dyrektora Teodora G. Sande z Cleveland, wybranego w 1979 r. w

Sztokholmie). W skład kuratorium wszedł jedynie jeden przedstawiciel krajów demokracji ludowej — prof. dr Eberhard Wächtler (Bergbauakademie we Freibergu). Należy stwierdzić, że mimo poważnego udziału Polaków we wszystkich kongresach, w istniejącym układzie (na 19 krajów brały udział jedynie 3 kraje socjalistyczne) nie mamy szans na znaczący udział w Komitecie Międzynarodowym. O organizację następnego kongresu w 1984 r. starają się Stany Zjednoczone oraz Austria. Decyzja w tej sprawie nie została podjęta. Warto tu podkreślić, że kuratoria organizujące kolejne kongresy przekształciły się obecnie w trwałe Komitety Międzynarodowe, którego znaczenie i działalność wzrasta z roku na rok. Jest to już w tej chwili licząca się organizacja międzynarodowa o wyspecjalizowanym zakresie działania. Byłoby istotnym podjąć starania, aby jeden z przyszłych kongresów (może w 1987 r.) odbył się w jednym z krajów socjalistycznych, co wzmocniłoby poważnie ich rolę w Komitecie Międzynarodowym. Po kongresie odbył się jeszcze jeden

objazd po okolicach Monbart, Buffon i Chatillon. W trakcie tego i poprzednich objazdów zwiedzano historyczne założenia przemysłowe, np. warzelnie w Salins i w Arc-et-Senans (słynne założenie Cloud-Nicolas Ledoux), harmernię w Nans-Sous-Sainte-Anne oraz współczesne zakłady przemysłowe: Sollvay w Travaux, Merlin w Grenoble i in.

Wojciech Kalinowski

¹ Materiały z kongresów w Ironbridge i Bochum zostały już opublikowane: *Transactions of the First International Congress on the Conservation of Industrial Monuments. Ironbridge 29 May—5 June 1973*, Ironbridge George Museum Trust, Ironbridge 1975, oraz *SICCIM — II International Congress on the Conservation of Industrial Monuments. Transactions*, (opr. W. K r o k e r), Deutsche Bergbau-Museum Bochum, Bochum 1978. Obecnie są w druku materiały z kongresu w Sztokholmie.

ICCIH — MIĘDZYNARODOWE KONFERENCJE KONSERWACJI SPUŚCIZNY PRZEMYSŁOWEJ

Stale wzrastający postęp techniczny i przyspieszone tempo uprzemysławiania krajów europejskich, USA, Japonii i wielu innych jest w ostatnim stuleciu przyczyną przemian strukturalnych i jakościowych w technice produkcji, budowie zakładów przemysłowych, energetyce itd. Rozwój i modernizacja przemysłu powodowały likwidowanie starych zakładów, odchodzenie od dawnych metod i technik produkcji i przemiany krajobrazu kulturowego obszarów uprzemysłowionych. Już w okresie międzywojennym w niektórych państwach (Wielka Brytania, USA, Szwecja, Niemcy i Polska) rodzą się inicjatywy, głównie w środowiskach technicznych, których celem jest ochrona i konserwacja dawnych zakładów przemysłowych, jako historycznych dokumentów rozwoju myśli technicznej. Przykładem może tu być muzeum założone w dawnych zakładach w Sielpi czy konserwacja hamalni we Fronau.

Zainteresowanie zabytkami techniki i przemysłu wzrasta po drugiej wojnie światowej, co jest w pełni zrozumiałe nie tylko wobec zniszczeń wojennych okręgów przemysłowych, ale i wobec przyspieszonego rozwoju przemysłu zarówno w krajach Zachodu, jak i Wschodu. Nie bez znaczenia był tu również zwrot w naukach historycznych ku historii klasy robotniczej i rozwojowi narzędzi produkcji. Kształtuje się coraz szerzej zrozumienie potrzeby ochrony zabytków związanych z historią techniki i przemysłu.

Na początku lat siedemdziesiątych grupa specjalistów z dziedziny historii przemysłu i ochrony zabytków techniki z Wielkiej Brytanii, Szwecji i RFN podjęła inicjatywę zorganizowania pierwszego międzynarodowego kongresu konserwacji zabytków przemysłowych (FICCIM — First International Con-

gress of the Conservation of Industrial Monuments). Organizatorem pierwszego kongresu została Wielka Brytania, a sekretarzem Neil Cossons, dyrektor muzeum Ironbridge (Ironbridge George Museum Trust). Kongres odbył się w dniach 25 maja—5 czerwca 1973 r. w Ironbridge. Zgromadził ponad sześćdziesięciu uczestników z 7 krajów (Irlandia, Kanada, NRD, RFN, USA, Szwecja, Wielka Brytania). Do współudziału w konferencji, z Polski został zaproszony prof. dr Jan Pazdur (IHKM).

Konferencja była pełnym sukcesem organizatorów. Wiele interesujących referatów i objazd cenniejszych zabytków przyczyniły się do przeprowadzenia szerokiej dyskusji, której efektem było utworzenie wybieralnego kuratorium (Congress Board), złożonego z 10 przedstawicieli poszczególnych krajów, dla organizacji następnej konferencji. W skład kuratorium z ramienia Polski wszedł prof. Jan Pazdur. Postanowiono również, aby następna konferencja odbyła się w RFN.

W dniach 3—9 września 1975 r. odbył się drugi międzynarodowy kongres konserwacji zabytków przemysłowych (SICCIM — Second International Congress on the Conservation of Industrial Monuments) w Bochum (RFN), którego organizatorem było tamtejsze Muzeum Górnictwa. Liczba uczestników kongresu nie przekroczyła siedemdziesięciu osób, ale brali w nim udział przedstawiciele 17 państw: Austrii, Belgii, Danii, Czechosłowacji, Francji, Holandii, Japonii, NRD, Norwegii, Polski, USA, Szwajcarii, Szwecji, Węgier, Wielkiej Brytanii i ZSRR. Polskę reprezentowało pięciu uczestników: prof. dr Jerzy Jaros (UŚ), inż. Jerzy Jasiuk (Muzeum Techniki w Warszawie), prof. dr Wojciech Kalinowski (ODZ), doc. dr Danuta Mo-

lenda (IHKM), prof. dr Jan Pazdur (IHKM). Obrady kongresu odbywały się w 8 grupach roboczych:

I — sprawozdania krajowe,
II—III — teoretyczne aspekty archeologii przemysłowej,
IV—V — dokumentacja zabytków techniki,
VI—VII — konserwacja zabytków techniki,
VIII — aspekty socjalne archeologii przemysłowej.

Wygłoszono kilkadziesiąt referatów, w tym cztery przez delegację polską (J. Pazdur, D. Molenda, J. Jaros, W. Kalinowski). Obrady połączone były z objazdem zabytków techniki i przemysłu w Zagłębiu Ruhry. Na kongresie wybrano nowe kuratorium, którego przewodniczącym został Hans-Günther Conrad, dyrektor Bergbau-Museum w Bochum. W skład kuratorium weszli m.in.: prof. dr J. Pazdur (Polska) i prof. dr E. Wächtler (NRD). Organizacji następnego kongresu podjęła się Szwecja. Trzeci kongres (TICCIM — Third International Conference on the Conservation of Industrial Monuments) odbył się w dniach 29 maja—5 czerwca 1978 r. w Sztokholmie i Grangärde; organizatorem było Nordiska Museet w Sztokholmie. Udział brało 20 krajów (Austria, Belgia, Bułgaria, Czechosłowacja, Dania, Finlandia, Francja, Holandia, Japonia, Kanada, NRD, Norwegia, Polska, RFN, USA, Szwajcaria, Szwecja, Wielka Brytania, Węgry, Włochy, ZSRR). W konferencji uczestniczyło ponad 100 osób; z Polski: inż. Jerzy Jasiuk (Muzeum Techniki w Warszawie), mgr Adam Kudła (WKZ Katowice), doc. dr Danuta Molenda (IHKM), prof. dr Jan Pazdur (IHKM), dr Przemysław Smolarek (Muzeum Morskie w Gdańsku). Obrady toczyły się w 9 grupach podstawowych oraz

w 11 grupach branżowych (gałęzie przemysłu); połączone były z objazdem (2 trasy) zabytków techniki i przemysłu w południowej Szwecji. Wybrano nowe kuratorium, którego przewodniczącym został Theodor Anton Sande, dyrektor The Western Reserve Historical Society, Cleveland. Organizacji następnego kongresu podjęła się Francja.

Czwarta konferencja odbyła się w dniach 14—21 września 1981 r. w Lyonie i Grenoble, a organizatorem jej było francuskie centrum CILAC. Udział wzięło 19 krajów (Austria, Belgia, Czechosłowacja, Dania, Hiszpania, Holandia, Finlandia, Francja, Japonia, Kanada, NRD, Norwegia, Polska, RFN, USA, Szwajcaria, Szwecja, Wielka Brytania, Włochy) i ponad 200 uczestników (w tym znaczna część z Francji); z Polski: dr Stanisław Januszewski (Instytut Historii Architektury, Sztuki i Techniki Politechniki Wrocławskiej), prof. dr Wojciech Kalinowski (ODZ), doc. dr Danuta Molenda (IHKM), prof. dr Jan Pazdur (IHKM). Obrady toczyły się w 12 grupach roboczych zajmujących się

szerokim wachlarzem zagadnień — od teorii „archeologii przemysłowej” aż do praktycznych problemów konserwatorskich. Przedstawiciele Polski, prócz raportu krajowego, przedstawili cztery referaty. Konferencja połączona była z objazdem na czterech różnych trasach. Na posiedzeniu plenarnym dokonano wyboru nowych władz, na czele których stanął John R. Harris, profesor Uniwersytetu w Birmingham (W. Brytania). Do składu kilkusobowego biura — jako przedstawiciel krajów demokracji ludowej — wszedł przedstawiciel NRD prof. Eberhard Wächtler z Akademii Górniczej we Freibergu. O organizację następnego kongresu zgłosiły kandydatury Austria i USA. Odbędzie się on w roku 1984.

Kuratorium kolejnych kongresów, wybierane przez przedstawicieli poszczególnych krajów, przekształciło się po kongresie w Sztokholmie w stały komitet międzynarodowy — ICCIH (International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage). W skład tej organizacji wchodzi obecnie

19 państw, w tym tylko trzy z krajów demokracji ludowej: Czechosłowacja, Polska i NRD. Należy jednak stwierdzić, że od pierwszego kongresu w Ironbridge bardzo aktywny udział w pracach biorą przedstawiciele Polski, którzy swymi referatami uzyskali trwałe uznanie dla naszego dorobku w zakresie badań i konserwacji zabytków techniki i przemysłu. Należy też zaznaczyć, że zarówno Polska, jak i inne kraje demokracji ludowej są w zdecydowanej mniejszości wobec krajów zachodnich. Na forum tym zdobywamy sobie autorytet i pozycję swoimi fachowymi wystąpieniami, lecz nie mamy zupełnie wpływu na działalność Komitetu Międzynarodowego, jego politykę i uchwały oraz konstytuowanie się władz w kolejnych, trzyletnich kadencjach. Być może zorganizowanie jednego z następnych kongresów w którymś z krajów demokracji ludowej pozwoliłoby uzyskać większe wpływy w tej organizacji.

Wojciech Kalinowski

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA SKANSENOWSKA W PSZCZYNIĘ

W dniach 17—19 września 1981 r. w sali lustrzanej pszczyńskiego zamku obradowała międzynarodowa konferencja na temat wkładu czynnika społecznego w tworzeniu muzeów skansenowskich. Inicjatorem spotkania był dr Michał Czajnik, jeden z najwybitniejszych w Polsce znawców w dziedzinie ochrony drewna zabytkowego, jednocześnie człowiek, który wpoił pszczyńskim działaczom społecznym zapał, dzięki któremu w latach 1972—1975 powstał skansen Zagroda Wsi Pszczyńskiej.

Miejsce konferencji nie zostało wybrane przypadkowo. W Pszczyźnie uratowano ostatnie zachowane przykłady ludowego budownictwa drzewnego, ogromnym wysiłkiem społecznym członków Towarzystwa Miłośników Ziemi Pszczyńskiej. Pszczyński skansen wybrano jako przykład dobrze pojętej inicjatywy społecznej w dziedzinie ochrony zabytków. Organizatorami konferencji były: Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki, Wydział Nauki Stowarzyszenia PAX, Zjednoczone Zespoły Gospodarcze z Warszawy, Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach, Wydział Kultury Urzędu Miasta i Gminy w Pszczy-

nie, Muzeum Wnętrz Zabytkowych w Pszczyźnie oraz Towarzystwo Miłośników Ziemi Pszczyńskiej. W konferencji wzięło udział około 90 osób, naukowców i dyrektorów skansenów z całej Polski oraz skansenologów z zagranicy, m.in. z Finlandii, Węgier, Czechosłowacji i Bułgarii.

W pierwszym dniu wygłoszono następujące referaty:

Franciszek Midura, *Wkład czynnika społecznego w dotychczasowy dorobek muzealnictwa skansenowskiego*;

Jerzy Czajkowski, *Z doświadczeń tworzenia i organizowania muzeów skansenowskich w Europie*;

Ignacy Tłoczek, *Zagroda Wsi Pszczyńskiej jako przykład inicjatywy społecznej* (referat odczytany ze względu na chorobę autora);

Aleksander Spyra, *Organizacja skansenu Zagroda Wsi Pszczyńskiej*. Po dyskusji zwiedzono Zagrodę Wsi Pszczyńskiej, a w zabytkowym młynie wodnym otwarto wystawę „Metody i środki konserwacji drewna zabytkowego — osiągnięcia Zjednoczonych Zespołów Gospodarczych”. Wieczorem wysłuchano koncertu kameralnego w wykonaniu kwintetu dętego Polskiego Radia.

W programie drugiego dnia znalazły się referaty:

Stanisław Karolkiewicz, *Dorobek Zjednoczonych Zespołów Gospodarczych w organizacji i konserwacji muzeów skansenowskich w Polsce*;

Kazimierz Uszyński, *Muzeum skansenowskie w Ciechanowcu*; komunikaty gości zagranicznych. Ważnym momentem konferencji było powołanie Związku Muzeów na Wolnym Powietrzu — organizacji reprezentującej interesy wszystkich polskich skansenów. Pierwszym przewodniczącym wybrany został dr Jerzy Czajkowski, dyrektor Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. Konferencja zakończyła się wspólnym spotkaniem w karczmie „Stary Młyn”, przy pszczyńskim skansenie, gdzie przygrywała kapela ludowa z Bestwiny.

Pszczyńska konferencja wykazała, że większość inicjatyw skansenowskich wpływała dotychczas ze środowiska społecznego. Inicjatywa społeczna była i powinna nadal być jednym z ważnych czynników w ratowaniu cennych zabytków i tradycji ludowej.

Aleksander Spyra

„KRYMINALISTYKA HISTORII — HISTORIA KRYMINALISTYKI” — SYMPOZJUM W JODŁOWYM DWORZE

Coraz częstsze są wypadki udziału kryminalistyki i nauk pokrewnych w osiągnięciach nauk historycznych. Ocenie istniejącego stanu, podsumowaniu dotychczasowych doświadczeń i analizie znaczących wypadków poświęcono pierwszy dzień sympozjum, zorganizowanego przez Zakład Kryminalistyki

Uniwersytetu Śląskiego w Jodłowym Dworze koło Św. Krzyża w dniach 18—19 września 1981 r. Sesji tej przewodniczył prof. dr hab. S. Waltoś, dyrektor Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W referacie *Wykorzystanie metod kryminalistycznych w badaniach z dziedziny*

historii, historii sztuki i archeologii dr T. Widła (UŚ) przedstawił skrótowy przegląd dotychczasowych badań kryminalistycznych na użytek nauk historycznych, uporządkowany według następujących kryteriów: jakie dziedziny kryminalistyki były zaangażowane, kto podejmował badania i na ile kryminali-